

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Маріупольський державний університет

ВІСНИК

МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

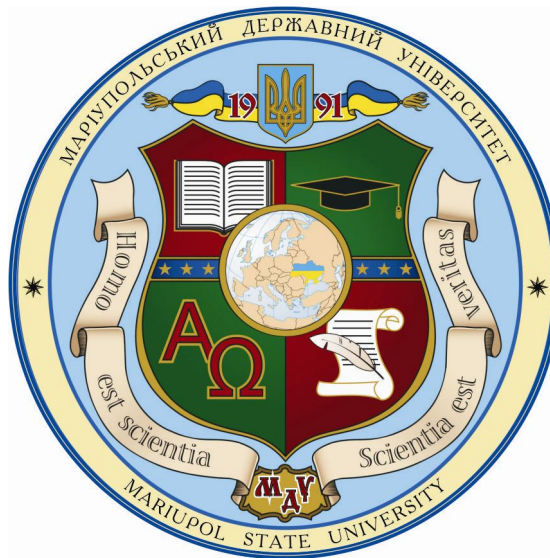
СЕРІЯ: ФІЛОСОФІЯ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Головний редактор чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К.В. Балабанов

Засновано у 2011 р.

ВИПУСК 2

МАРІУПОЛЬ – 2011

УДК 3(05)

Вісник Маріупольського державного університету
Серія: Філософія, культурологія, соціологія
Збірник наукових праць
Видається 2 рази на рік
Заснований у 2011 р.

Затверджено до друку Вченою радою МДУ (протокол №1 , від 12.10.2011 р.)

Головна редколегія:

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Заст. головного редактора – к.е.н., проф. О. В. Булатова

Члени редколегії: д.ю.н., проф. М. О. Баймуратов, д.ф.н., проф. С. В. Безчотнікова,
д.і.н., проф. В. М. Романцов, д.культурології, проф. Ю. С. Сабадаш,
д.е.н., проф. І. Г. Яремчук

Редакційна колегія серії:

Відповідальний редактор – д.культурології, проф. Ю. С. Сабадаш

Заступник відповідального редактора – к.мист., доц. Г. І. Батичко

Відповідальний секретар – к.і.н., доц. Ю. В. Рябуха

Члени редакційної колегії: д.філос.н., проф. Т. О. Андреева,
д.філос.н., проф. Ю. Л. Афанасьєв, д.соц.н., ст.співроб. Л. Д. Бевзенко,
д.філос.н., проф. В. А. Бігаєв, д.філос.н., проф. М. Т. Братерська-Дронь,
д.філос.н., к.пед.н., проф. В. Г. Виткалов, д.філос.н., проф. О. П. Воєводін,
д.філос.н., проф. А. А. Гересамчук, д.філос.н., проф. Л. Т. Левчук,
д.філос.н., проф. В. А. Личковах, д.філос.н., проф. В. І. Лубський,
д.філос.н., проф. Т. С. Оленіч, д.філос.н., проф. О. П. Поліщук,
д.соц.н., проф. Б. В. Слющинський, д.соц.н., проф. В. І. Судаков,
д.соц.н., проф. М. В. Туленков, д.соц.н., проф. Н. М. Цимбалюк,
д.соц.н., ст.співроб. Г. И. Чепурко, д.філос.н., проф. М. М. Черенков,
д.соц.н., проф. В. М. Щербіна

Засновник Маріупольський державний університет
87500, м.Маріуполь, пр.Будівельників 129а
тел.: (0629)52-99-46, e-mail: mggu_kafedra_kid@mail.ru

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації.
(Серія КВ №17804-6654Р від 24.05.2011)
Тираж 100 примірників. Замовлення №469.2

Видавець МФ ТОВ «Друкарня "Новий світ"»
87510, м.Маріуполь, вул.Красномаякська, 2; тел.: (0629)41-35-13
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №1792 від 20.05.2004

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ

Воеводин А. П. ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ РОЛЬ ХРАМА В РЕПРЕЗЕНТАЦИИ РЕЛИГИОЗНЫХ ФОРМ СОЦИАЛЬНОЙ РЕГУЛЯЦИИ.....	7
Оніщенко І. Г. НАУКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ.....	14
Поліщук О. П. ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НА МЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	18
Янковський С. В. МІФ І СПІЛЬНОТА.....	23
Яцик І. С. ТРАНСФОРМАЦІЙНІСТЬ СИТУАТИВНОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ФІЛОСОФІВ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ (Н. АББАНЬЯНО, Г. МАРСЕЛЬ, К. ЯСПЕРС).....	28

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Афанасьєв Ю. Л., Коваленко Н. П. ЗБИРАЦЬКА ТА ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ГОНЧАРА ТА ЙОГО СПАДКОЄМЦІВ І ПОСЛІДОВНИКІВ.....	35
Батичко Г. І. МИСТЕЦЬКІ ВИДАННЯ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ СТ. В АРХІТЕКТОНІЦІ ВІТЧИЗНЯНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ.....	40
Васик О. П. ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ КОНФЕСІЙ НА ТЕРИТОРІЇ ДОНБАСУ (ЗА ДАНИМИ МЕТРИЧНИХ КНИГ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	45
Воеводина Л. П. КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МУЗЫКИ И РЕЛИГИИ.....	49
Виткалов В. Г. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПРАКТИКА ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ ТА МАТЕРІАЛАХ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ (2).....	56
Виткалов В. Г., Виткалов С. В. ОХОРОНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ПРОГРАМАХ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ.....	63
Головко О. В. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОРОТКОТЕРМІНОВИХ КУРСІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УСРР У 20-Х РОКАХ.....	71
Дубко В. О., Кудлай В. О. КУЛЬТУРНИЙ ДОСВІД ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ВНЗ...	76
Ковальчук Т. В. СПРОБИ УКРАЇНІЗАЦІЇ БОГОСЛУЖІНЬ В УКРАЇНСЬКИХ ЄПАРХІЯХ РПЦ У 1905 – 1917 РР.....	81
Нікольченко Ю. М. ПРИКРАСИ І ВИРОБИ З КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ У КУЛЬТУРІ ЛІТОПИСНОГО ДОРОГОбУЖА ХІ-ХІІІ СТОЛІТЬ.....	86

Орехова С. Е. НЕМАТЕРИАЛЬНАЯ МОТИВАЦИЯ ПЕРСОНАЛА В УПРАВЛЕНИИ ЛЮДСКИМИ РЕСУРСАМИ КОМПАНИИ.....	92
Петрова І. О. АНАЛІЗ ДОКУМЕНТНИХ ПОТОКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	96
Попович О. В. ПРОСОПОГРАФІЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ СЛІПІХ КОБЗАРІВ.....	101
Рябуха Ю. В. ВПЛИВ ХРИСТІЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ НА СЕРЕДНЬОВІЧНІ ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ	113
Сабадаш С. Ю. КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ВИТОКИ ТВОРЧОСТІ Л. С. ВИГОТСЬКОГО.....	120
Сабадаш Ю. С. ЖИТТЯ ТА ТВОРЧИСТЬ БЕНЕДЕТТО КРОЧЕ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	126
Черуха А. А., Мельник Я. М. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ РЕГІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	134
Харабет В. В. НАРОДНАЯ ПЕДАГОГИКА В КОНТЕКСТЕ ИСТОРИИ ГРЕЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ.....	137
Холодинська С. М. ВИДИ МИСТЕЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ У ХVІІІ-ХІХ СТ.....	143
Шелякіна А. В. НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ В АМЕРИКАНСЬКУ КУЛЬТУРУ (ДОСВІД ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ).....	150

СОЦІОЛОГІЯ

Вергизова В. М. РЕГИОНАЛЬНЫЙ ФАКТОР ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ ИДЕНТИЧНОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ ПРИАЗОВЬЯ.....	155
Наумова М. Ю. РОЗУМІЮЧИ МЕДІА.....	159
Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. МИСТЕЦТВО ПАМ'ЯТІ: ВІД ВИНИКНЕННЯ ДО ІСТОРІЗМУ ДЖАМБАТІСТА ВІКО. СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД.....	165
Слющинський Б. В., Оленич Т. С. ОТНОШЕНИЕ К РЕЛИГИОЗНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ГРЕЧЕСКОЙ ДИАСПОРЫ УКРАИНСКОГО ПРИАЗОВЬЯ (НА ОСНОВЕ ДАННЫХ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ).....	172
Слющинський Б.В. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИАЗОВ'Я: ВІД МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ ДО ГІБРИДИЗАЦІЇ?.....	175
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	185
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ В ЗБІРНИКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ.....	187
КНИЖКОВА ПОЛІЦЯ.....	189

CONTENTS

PHILOSOPHY

Voevodin A. P. FUNCTIONAL ROLE OF THE TEMPLE OF REPRESENTATION IN THE RELIGIOUS FORMS OF SOCIAL REGULATION	7
Onishchenko I. G. SCIENCE AS A TOOL FOR ENSURING'S SOVEREIGNTY	14
Polishchuk O. P. ARTISTIC CULTURE IN UKRAINE TURN OF THE MILLENNIUM: CHALLENGES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT	18
Iankovskyi S. V. MYTH AND COMMUNITY	23
Jacyk I. S. TRANSFORMATSIYNYST SYTUATYVNOSTI IN CREATIVE LEGACY PHILOSOPHEREXISTENTIAL THINKING (N. ABBANYANO, G. MARCEL, KARL JASPERS).....	28

CULTURE

Afanasyev Y. L., Kovalenko N. P. RESEARCH IVAN GONCHAR AND HIS HEIRS AND FOLLOWERS.....	35
Batycho G. I. ARTS PERIODICALS IN THE ARCHITECTONICS OF THE NATIONAL CULTURAL AREA OF THE LATE XIX-EARLY XX CENTURY	40
Vasyk O. V. TRADITIONS AND CUSTOMS REPRESENTATIVES OF DIFFERENT CONFESSIONS THE TERRITORY OF DONBAS (ACCORDING TO PARISH REGISTER STATE ARCHIVES DONETSK REGION).....	45
Vytkalov V. G. CULTURAL PRACTICE VOLYN REGION IN THE ARCHIVAL DOCUMENTS AND MATERIALS: RETROSPECTIVE.....	56
Vytkalov V. G., Vytkalov S. V. PROTECTION OF HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE PROGRAMMES OF LOCAL GOVERNMENT.....	63
Golovko O. V. HISTORY AND ORGANIZATION OF SHORT COURSE TRAINING FOR PRE-SCHOOLS IN THE USSR IN THE 20 C.....	71
Dubko V. A, Kudlay V. O. THE INFORMATION AND COMMUNICATION CULTURAL EXPERIENCE OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL DEVELOPMENT IN INSTITUTE OF HIGHER EDUCATION.....	76
Kovalchuk T. V. ATTEMPTS OF UKRAINIZATION SERVICE IN UKRAINIAN EPARCHIES OF RUSSIAN ORTHODOX CHURCH IN 1905 – 1917.....	81
Nikolchenko Y. M. JEWELRY & FERROUS METALS CULTURE CHRONICLES DOROGOBUZH XI-XIII CENTURY	86
Orekhova S. E. MOTIVATION STAFF IN THE OFFICE	92

Petrova I. A. DOCUMENTARY FLOWS ANALYSIS LOCAL GOVERNMENT.....	96
Popovych O. V. PROSOPOHRAFIYA CULTURE AS A METHOD OF BLIND KOBZAR.....	101
Ruabukha Y. V. WAR AND THE CHRISTIAN RELIGION IN THE MIDDLE AGES.....	113
Sabadash S. Y. CULTUROLOGICAL ORIGINS OF CREATIVITY L.S.VYGOTSKY.....	120
Sabadash Y. S. LIFE AND WORK OF BENEDETTO CROCE: CULTUROLOGICAL ASPECT.....	126
Cheruha A.A, Melnik Y. M. CULTURAL AND ARTISTIC ACTIVITIES IN DIRECTION OF REGIONAL CULTURAL POLICY OF THE STATE.....	134
Harabet V. V. PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF THE PEOPLE'S HISTORY OF GREEK TRADITION.....	137
Holodynska S. M. ARTS AS THE OBJECT OF THEORETICAL ANALYSIS IN THE XVIII-XIX CENTURIES.....	143
Shelyakina A. V. TEACHING ART AS A MEANS OF INTEGRATION IN AMERICAN CULTURE (EXPERIENCE OF THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY)	150
SOCIOLOGY	
Verhizova V. M. REGIONAL YOUTH FACTOR ETHNOCULTURAL IDENTITY PRIAZOVYA.....	155
Naumova M. Y. UNDERSTANDING MEDIA.....	159
Pozdnyakova-Kyrbyateva E. G. ART OF MEMORY: FROM ORIGIN TO HISTORICISM GIAMBATTISTA VICO. SOCIOLOGICAL VIEW.....	165
Slyuschinsky B. V., Olenich T. S. TO THE RELIGIOUS COMPONENT OF UKRAINIAN GREEK DIASPORA PRIAZOVYA.....	172
Slyuschynskyy B. V. INTERCULTURAL COMMUNICATION UKRAINIAN POPULATION PRIAZOVYE: FROM TO HYBRIDIZATION MULTICULTURALISM?.....	175
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS	185
REQUIREMENTS FOR THE SCIENTIFIC PAPERS FOR PUBLICATION IN THE COLLECTED WORKS	187
BOOKSHELF	189

к тому, чтобы подчиняться разуму, чувствам, и ограничивается поверхностной чувственностью, которая приводит его в состояние отрешенного мирозерцания. В результате его чувственный мир приобретает форму неких канонов, абстракций, фантастических видений. И этому есть объяснение: для акта богослужения существенной оказывается такая особенность музыки как ее эмоциональная обобщенность, абстрагированность и отстраненность от реального (предметного) мира, обусловленная способностью выделять человеческие переживания из конкретного жизненного содержания и через них воздействовать на эмоционально-чувственную сферу человека.

Если рассматривать структуру церковного музыкального произведения, то она выстраивается из обобщенных эмоционально-образных элементов, нацеленных на воссоздание в сознании верующего человека абстрагированных, чувственно созерцаемых образов божественного. В религиозном акте восприятия религиозной информации эти абстрагированные образы божественного, в контексте с элементами живописи, архитектуры, театрализованного действия, достигают особой силы воздействия на человека. В результате такого воздействия культового акта формируется определенный социально-психологический тип верующего.

Сегодня значительная часть населения планеты Земля – люди верующие. Христианская церковь прилагает немало усилий для восстановления утраченного влияния на общество, уделяя особое внимание повышению эффективности культового искусства.

Список використаної літератури

1. Золтаи Д. Этнос и аффект. История философской музыкальной эстетики от зарождения до Гегеля / Д. Золтаи. – М.: Прогресс, 1977. – 371 с.
2. Николаев Б. Знаменный распев и крюковая нотация как основа русского православного церковного пения [электронное издание] / Б. Николаев. – Режим доступа: http://azbyka.ru/tsercov/bogoslužhenie/nikolaev_znamtnity_raspev.
3. Яковлев Г.Е. Эстетика: учеб. пособ. / Г.Е. Яковлев. – М.: Гардарики, 2003. – 464 с.
4. Антонова О.А. Музыкальное искусство и религия / О.А. Антонова, З.М. Кузнецова. - Томск: Изд-во Том. ун-та, 1986. – 200 с.

Стаття надійшла до редакції 1.09.2011

Л. П. Воєводіна

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ МУЗИКИ І РЕЛІГІЇ

Стаття присвячена взаємодії музики і релігії, наведен культурологічний аналіз проблеми. Розглянуто процес дії культової музики на віруючу людину.

Ключові слова: культова музика, релігія, християнство

L. P. Voevodina

CULTURAL ANALYSIS INTERACTION MUSIC AND RELIGION

The article is devoted co-operation of music and religion, the культурологічний analysis of problem is given. The process of influence of cult music is considered on a believing man.

Key words: cult music, religion, christianity

УДК 37.036:008

В. Г. Виткалов

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПРАКТИКА ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ ТА МАТЕРІАЛАХ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ(2)

У статті аналізуються окремі (переважно культурологічного спрямування) фонди Державного архіву Рівненської області (ДАРО) та можливість їх використання у подальшій науковій діяльності.

Ключові слова: архів, історична пам'ятка, Рівненщина

Продовжуючи аналіз матеріалів, що знаходяться в ДАРО в обраному нами напрямі, звернемо увагу на фонди установ народної освіти та мережі навчальних закладів області [1], зосереджених у відповідному фонді (ф. Р-2), створеному у грудні 1939 року для формування на Рівненщині ефективної мережі народної освіти. В компетенції цієї структури знаходилися усі загальноосвітні школи та середні спеціальні навчальні заклади, обласний Інститут удосконалення кваліфікації вчителів, Дубнівське педучилище, районні та міські Будинки піонерів, дитячі музичні школи та ще чимало структур, що відповідали за налагодження ефективної роботи серед підростаючого покоління. На них покладалися й питання підбору та розстановки керівних кадрів, а в період 1939-1941 рр., - функції координації діяльності, спрямованої на організацію мережі культурно-освітніх закладів. Тож саме цей відділ концентрує досить об'ємну інформацію з різних ділянок духовної культури і за його архівами можна прослідкувати стан, тенденції розвитку освіти як в регіоні, так і в республіці загалом. Тут зібрано численні паспорти шкіл, плани реорганізації мережі народної освіти, обґрунтування стосовно перспективи потреби в кадрах, програми навчальних дисциплін (1939-1941 рр.), штатні розписи, річні звіти по всій вертикалі управління, докладна інформація стосовно педучилищ у містах Костополі, Дубні, Острозі, доповідні записки про стан та напрями перепідготовки педагогічних кадрів, а також у збережених матеріалах висвітлюються різні напрями роботи підвідомчих установ загалом та багато іншого, що повинно було бути в загальній структурі формування педагогічної культури населення.

Подібну інформацію зберігає й фонд Відділу народної освіти Рівненської міської Ради депутатів трудящих [2] із аналогічними повноваженнями, проте вже на рівні міста. Протоколи вчительських конференцій, педагогічних нарад, річні звіти як самого відділу, так і підлеглих йому організацій, штатні розписи, звітна фінансова документація, інформація стосовно боротьби з дитячою безпритульністю тощо залишається основним джерелом цього фонду. Тут же, в ДАРО, є розмаїта інформація стосовно становлення Рівненського державного педагогічного інституту (організованого 1940 року як Учительський інститут з історичним, фізико-математичним і філологічним факультетами на денному та заочному відділеннях. Відновив свою діяльність у грудні 1944 р., а в травні 1953 року його реорганізовано у педагогічний інститут) [3], хоча чималий її обшир (257 од. зб. за 1944-1959 рр.) у даний час знаходиться у Рівненському державному міському архіві. В основному фонді збережено плани роботи кафедр (1944-1961 рр.), штатні розписи, протоколи засідань вченої ради, приймальної комісії, розмаїте листування з галузевим Міністерством, тематичні плани науково-дослідної роботи кафедр (1945-1962 рр.) та інституту загалом, навчальні плани і програми тощо, зведені річні та статистичні звіти і списки співробітників тощо.

Продовжує інформацію стосовно розвитку педагогічної освіти в краї матеріал фонду згаданого вж обласного Інституту удосконалення кваліфікації вчителів [4], створеного 1939 року для підвищення і вдосконалення кваліфікації педагогічних кадрів в області. Тож у його фондах чимало матеріалів як загальнодержавного характеру (офіційна документація), так і суто фахової, тотожної до поданої вище. Проте є тут і суто специфічна інформація, пов'язана з роботою із керівними кадрами, аналізом стану навчально-виховної, ідеологічної роботи та виконанням контрольних робіт самими освітянами (1951-1952 рр.), стенограми низки нарад педагогічних працівників Кіровоградської, Ворошиловградської, Рівненської областей з питань обміну

педагогічним досвідом, різноманітні інформації стосовно проведеної роботи з керівними кадрами шкіл тощо.

У контексті нашого дослідження значний інформаційний матеріал зосереджено й у фонді Р-478 - Установи і заклади культурно-освітньої роботи та мистецтв [5]. Йдеться про обласне управління культури, до складу якого свого часу входило чимало різнопрофільних відділів. Створена в червні 1953 року для організаційно-методичного керівництва установами культури і мистецтв на території області та здійснення контролю за їх діяльністю, ця структура чимало зробила для організації ефективної культурно-дозвілдової діяльності серед місцевого населення. Згодом, у міру уточнення її функцій та кристалізації повноважень, з її компетенції були вилучені обласний відділ радіоінформації та лекційного бюро (1957 р.) і обласний відділ кінофікації (1963 р.). Тож надалі ця структура зосередила свою увагу головним чином лише на роботі установ культури (бібліотеки, заклади культури клубного типу, парки тощо) з незначним поширенням впливу (в основному через фінансування) на середні спеціальні навчальні заклади Училище культури м. Дубно та (Рівненське музичне училище), Будинок народної творчості (тепер - ОЦНТ), Обласний драматичний театр та театр ляльок, Ровенський обласний та Острозький історико-красознавчі музеї, Обласна філармонія. Отже, у цьому фонді зберігаються різноманітні розпорядження стосовно організації культурно-дозвілдової діяльності серед населення, протоколи засідань ради управління культури (1954-1961 рр.) та комісії з питань проведення оглядів художньої самодіяльності, фестивалів, роботи культурно-освітніх установ, різноманітних нарад як керівного складу закладів культури, так і керівників художніх колективів, матеріали районних конференцій працівників культури (1960 р.), а також численні довідки, інформації, доповідні записки, статистичні звіти з різноманітних аспектів культурно-мистецького життя області. Інтерес викликає й штатами розпис установ культури, фінансова документація, що виявляє рівень фінансових витрат на проведення культурно-мистецьких заходів, матеріальне стимулювання народної художньої ініціативи; збережено тут і розмаїте листування з галузевим Міністерством, обласними структурами з питань основної діяльності і ще чимало документів подібного спрямування, включаючи й протоколи загальних зборів членів профспілки працівників культури (1953-1959 рр.).

Ще один, не типовий для сьогодення відділ, зберігає свій матеріал у фондах ДАРО. Йдеться про Відділ у справах мистецтв виконкому Ровенської обласної Ради депутатів трудящих [6]. Він був створений у грудні 1939 року з метою організації та управління творчою діяльністю театрів, філармонії, музичних шкіл і училищ, хорової капели, естради і, зрозуміло, налагодження надійного контролю за їх мистецькою та організаційно-культурною діяльністю. До його компетенції входило затвердження репертуарних планів колективів, комплектування кадрового корпусу його перепідготовка, розстановка тощо. Він займався й переглядом прем'єрних вистав і давав дозвіл на їх сценічне втілення, інакше кажучи, виконував функції колишніх Репертуарних рад, створених в СРСР ще у 20-х роках, що відповідали за ідеологічне забезпечення мистецької діяльності, а також коригував діяльність аматорських художніх колективів тощо. З метою поліпшення ідейно-художнього рівня роботи театрів та обласної філармонії, при цьому відділі з 1946 року існувала (як дорадчий орган) Художня рада. Згодом його функції перебрало на себе Обласне управління культури. Тож у цьому фонді зберігається чимало наказів, розпоряджень керівних партійних та радянських органів із питань розвитку мистецтва, плани роботи відділу та підлеглих установ, репертуар різноманітних мистецьких колективів, програми концертів, вечорів (1945-1952 рр.), протоколи засідань директорів культурно-освітніх установ (1945 р.), інформації, доповідні записки, зведені звіти, таблиці стосовно діяльності закладів культури (1944-1952 рр.), їх фінансування, розмаїте листування з підвідомчими та керівними органами тощо. Гортаючи сторінки цього архіву можна краще зрозуміти та легше помітити

помилки в діяльності міського управління культури і туризму.

Сюди ж слід зарахувати структуру, згодом вилучену із підпорядкування Міністерства культури республіки [7], яка, однак, мала безпосереднє відношення до предмету нашого інтересу. Створена в грудні 1939 року для подальшої організації кінообслуговування місцевого населення, вона керувала досить розгалуженою мережею стаціонарних і пересувних кіноустановок, проводила різноманітні конференції серед кіноглядачів, знайомлячи широкі верстви населення з кращими зразками світового та вітчизняного кінематографу, сприяючи таким чином поширенню духовної культури серед широкого загалу. У вересні 1953 року, враховуючи постійно зростаючий обсяг завдань стосовно ідеологічного насичення усіх заходів у сфері дозвілля, ця структура була трансформована в Обласне управління кінофікації та кінопрокату виконкому обласної Ради депутатів трудящих з досить широкими повноваженнями. У фонді цієї структури й сьогодні зберігається, крім суто нормативної документації, характерної для всіх керівних структур радянської доби, картотека обліку основних засобів (1949 р., 1951 р., 1954-1956 рр.), акти інвентаризації фільмофонду (1953-1956 рр.), списки клубів, кінотеатрів і приміщень, виділених для демонстрації кінофільмів (1948-1950 рр), зведені, річні плани (репертуарні, фінансово-експлуатаційні тощо), зведені відомості про розміщення кінотеатрів, будівництво додаткових літніх кіномайданчиків, інформація стосовно ставлення населення до кіномистецтва тощо.

Ще одним потужним і визнаним засобом формування духовної культури є, як відомо, радіомовлення й телебачення. У цьому зв'язку матеріали фонду «Рівенський обласний комітет радіомовлення і телебачення» [8] якраз і зберігають таку інформацію. Створений у грудні 1939 року для організації радіомовлення та популяризації наукових знань, досягнень народів СРСР загалом і України зокрема, в громадському, економічному й культурно-мистецькому житті, ретрансляції передач республіканських інформаційних центрів, а також для керівництва районними редакціями радіомовлення, цей комітет у грудні 1953 року реорганізується у відділ радіоінформації Рівненського обласного управління культури, а в вересні 1954 року - в Обласну редакцію радіоінформації. Згодом, у 1957 році, на нього чекає ще одна трансформація - на цей раз в обласну редакцію радіомовлення при виконкомі Обласної Ради депутатів трудящих, а в січні 1963 року - він перебирає на себе більш точну назву, з якою і став знаний упродовж наступних десятиліть - Комітет із питань радіомовлення і телебачення.

Починаючи аналіз даного фонду, звернемо увагу на традиційні для радянської доби документи, що є завжди в архіві кожної державної структури, а саме - нормативна документація, численні накази, циркуляри, інструкції, листування з підпорядкованими структурами та керівними органами, доповідні записки тощо, у яких, як правило, відбивається вся щоденна діяльність таких установ. Вони досить охайно оформлені, мають завжди статут чи положення, на підставі якого діяли тощо, зберігаються у певному комплекті, за зразком якого й формувалася документація усіх структур радянської доби. Стосовно взятого до розгляду фонду, то зберігаються тут протоколи засідань комітету (1952-1953 рр.), плани його роботи, тематичні плани інформаційних передач (1949-1960 рр.), тексти радіопередач та інформації з питань розвитку суспільно-культурного й економічного життя, окремі тексти, що звучали у святкові дні, дні масових свят, мітингів, масових політичних кампаній (1945-1946 рр., 1954-1960 рр.), рецензії на численні «мікрофонні» матеріали (1951-1960 рр.); зберігається тут й інформація стосовно мережі радіовузлів області (1947-1957 рр.), інформаційні звіти про проведену роботу (1951-1953 рр., 1959 р.), протоколи конференцій радіослухачів (1957-1959 рр.) тощо. Саме ці архівні матеріали (окрім форм тотального впливу на суспільну свідомість) допомагають інакше подивитися й на сучасну систему організації політичного, економічного тощо інформування населення, врахувати ті недоліки, що найбільш помітні, як відомо, з плином часу.

Звернемо увагу й на чималий архівний фонд Рівненського Будинку народної творчості (зараз - Обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи управління культури Рівненської ОДА [9]). Він організований у січні 1941 року, вдруге відновив свою діяльність у 1945 р. Центр народної творчості за допомогою штатних та позаштатних співробітників-методистів, художніх керівників районних (міських) будинків та палаців культури здійснює методичне керівництво художньою самодіяльністю та народною творчістю в мережі закладів культури усіх відомств, сприяє цим структурам в організації друкованої, усної і наочної пропаганди, організовує збирання місцевого фольклору, запис етнографічних матеріалів. Цей, як і багато інших, подібних закладів культури (філармонія, спеціальні навчальні заклади, театр) були створені у досить короткий період - 1939-1941 роки вже новою владою, проте їхні функції, форми впливу, статус у різний час навіть у західноукраїнському регіоні були різними. Тож аналізуючи документи минулих років, неупереджений дослідник зверне увагу на провідні тенденції у їхній діяльності, на які суттєво впливали особливості краю, особистість очільника, культурні традиції тощо. Отже, тут зберігаються річні плани роботи Художньо-методичної ради ОБНТ, плани проведення семінарів самодіяльних поетів, композиторів, керівників художніх аматорських колективів, майстрів образотворчого мистецтва (1958-1960 рр.): плани проведення різноманітних культурно-мистецьких заходів; навчальні плани шестимісячних курсів керівників художньої самодіяльності (1956-1957 рр.) репертуарні плани; графіки проведення оглядів художньої самодіяльності, свят пісні, танцю; численні інструктивно-методичні листи про підготовку художніх колективів області до участі у концертах, про художньо-виховну роботу серед населення; протоколи засідань журі щорічних оглядів художньої творчості; різноманітні рецензії на твори місцевих авторів тощо. Тут зберігаються також тексти і нотні записи пісень місцевих авторів із нагоди знаменних дат, зокрема й присвячені Всесвітньому фестивалю молоді і студентів (1957 р.), численні фотоальбоми виставок, афіші концертів, кошториси тощо. Цікавим є й матеріал стосовно форм пошуку талановитої молоді із середовища аматорів та направлення її до вищих та середніх спеціальних навчальних закладів для здобуття відповідної художньої освіти (1955-1956 рр.); списки та картки обліку самодіяльних поетів, композиторів, музичних виконавців і народних умільців; акти обстеження роботи сільських та районних будинків культури, сільських клубів тощо. За цими матеріалами майбутні дослідники і можуть легко прослідкувати еволюцію форм роботи Центру; зміни у штатному розписі; розширення творчих контактів із професійними мистецькими колективами (і не лише Волині); кроки, спрямовані його співробітниками на поглиблення фольклорної основи багатьох свят; акцентування уваги населення на яскравій палітрі художніх інтересів місцевих аматорів після його реорганізації в науково-методичний (1978 р.); фінансування культурної сфери, зокрема й роботи методичних структур.

Творче опрацювання та подальше використання окремих форм роботи, віднайдених свого часу співробітниками Центру, може стати у нагоді і в налагодженні системи організації подальшої діяльності методичних служб, покращенні (відновленні) організації безперервної освіти для працівників галузі. Адже із трансформацією інститутів культури у навчальні заклади лише мистецького спрямування та виведення їх із підпорядкування Міністерства культури України, залишило згаданих працівників без спеціального закладу, у якому вони б змогли підвищити свою кваліфікацію. Окрім того, цей матеріал є унікальним ще й тому, що сучасні глобалізаційні процеси в світі поступово зводять нанівець культурно-мистецькі здобутки попередніх епох в усіх країнах, і Україна (зокрема й Рівненщина) залишається одним із тих небагатьох теренів, де робота, спрямована на збереження цієї спадщини, фактично не уповільнюється і не згортається. І її подальше продовження буде ще одним зайвим свідченням справді реальної діяльності стосовно відродження, а надто, збереження цієї спадщини, що й закладено у фактично

всіх нормативно-правових актах молоді української держави сьогодні. А ознайомлення відповідних працівників із цим матеріалом і розробка на його основі вже нових підходів до задоволення культурних потреб, лише допоможе покращити дозвілєву діяльність серед населення.

Рівненська обласна державна філармонія теж посідає окрему сторінку у творчій біографії міста [10]. Створена як державна концертна організація для підвищення культурного рівня широких верств населення у 1944 році, вона чималий час пропагує кращі зразки світового та вітчизняного мистецтва, концентрує навколо себе значні творчі сили, організовує музичні лекції, творчі зустрічі та загалом веде широку музично-просвітницьку роботу серед населення. В її фонді зібрано різноманітні репертуарні плани (1946 р., 1948-1949 рр., 1954 р., 1957-1965 рр.), плани-маршрути концертного обслуговування населення області (1962-1965 рр.), нормативна документація, програми концертів, тексти лекцій з історії мистецтв (1962-1963 рр.), відгуки на виступи учасників її творчого складу (1956-1965 рр.), довідки про роботу (1954-1955 рр.), листування з галузевим міністерством, Українським гастрольним об'єднанням (1955-1958 рр.), а також відомими акторами, іншими філармоніями, організаціями з питань налагодження гастролей (1959-1963 рр.). Аналіз подібних матеріалів сьогодні є вкрай корисним для фахівців у контексті співставлення інформаційних можливостей таких структур, пошуку ними нових форм роботи з населенням в умовах перенасиченого не завжди якісною культурно-мистецькою продукцією вітчизняного ринку, суттєвим зростанням ціни на подібні послуги та, головне - значними змінами у системі ціннісних орієнтацій і потреб самого населення. Та й створення своєї галереї персоналій цієї структури і широке знайомство з нею молоді також на часі.

Тотальність впливу радянської системи на населення яскраво відображається і в такій організаційно-політичній структурі, якою були свого часу Лекційні бюро [11]. Хоча на момент заснування, враховуючи досить низький рівень освіти та культурних потреб населення, вони достатньо багато корисного зробили для покращення інформування останнього, розширення загального світогляду, підвищення його політичної та й духовної культури загалом, прилучення до надбань світової культурної спадщини. У м. Рівному воно створене лише в лютому 1940 року. На нього покладалися функції організаційно-методичного керівництва такою важливою ділянкою в попередній політичній системі, як пропаганда політичних і наукових знань серед населення та організації широкої екскурсійної роботи. Воно керувало діяльністю численних лекторських груп, створених при райвідділах культурно-освітньої роботи (згодом - відділах культури). Дещо пізніше його функції перебрало на себе товариство «Знання». Тож у даному архіві зберігаються, крім традиційних документів, згаданих вище і наявних у кожній структурі радянської доби, плани роботи самого бюро та його секцій, інформації, довідки, звіти про стан ідеологічної, культурно-освітньої та інструктивно-методичної роботи в області, протоколи засідань секцій, обласних семінарів, зборів, виробничих нарад, статистичні звіти стосовно кадрового складу, його якісного рівня, форм підвищення кваліфікації, а також графіки проходження фахових атестацій тощо. Є тут чимало методичних листів і розробок лекцій, текстів лекцій на різноманітну тематику, рецензії на окремі з них та листування із відповідними організаційними структурами.

І насамкінець звернемо увагу на нечисленні матеріали, що знаходяться в ДАРО в окремих його фондах, зокрема у ф.485 - Волинська духовна консисторія (150 од. зб., 1798-1916 рр.), ф. Р-590 - Ровенська обласна бібліотека для дітей та юнацтва (84 од. зб., 1944-1959 рр.), у ф. Р-604 - Ровенське обласне кооперативне товариство художників (89 од. зб., 1961-1964 рр.), особистий фонд барона Штейнгеля (ф.366, 102 од. зб., 1800-1891 рр.), ф.568 - Ровенська жіноча гімназія (413 од. зб., 1863-1922 рр.), ф.562 - Ровенський обласний краєзнавчий музей (12 од. зб., 1939-1941 рр.), а також архіви деяких шкільних

навчальних закладів. За цими матеріалами також можна прослідкувати особливості зародження, розвитку та провідних тенденцій у культурному житті нашого міста, змін у духовному кліматі суспільства, пов'язаних із радянизацією західноукраїнських теренів. Тим більше, коли це стосується аналізу змін у книжкових фондах бібліотеки, її звітності стосовно використання традиційних і пошуку нових форм роботи з молоддю, або ж змінах у контингенті школярів, навчальних планах і програмах закладів, характеристиках освітнього рівня викладацького складу та його еволюції (особливо порівнюючи той матеріал із сучасним, у час складного переходу навчальних закладів держави до організації навчання в контексті Болонської декларації).

Достатньо специфічну інформацію досліднику надасть і звітність стосовно експозиційної діяльності обласного Товариства художників, обговорення тематики його виставкової діяльності, фахового рівня митців-членів товариства, їхні творчі біографії, державні відзнаки, участь у мистецькому житті міста тощо.

Унікальний матеріал накопичено і в згаданому вище невеличкому фонді 562, за матеріалами якого можна прослідкувати помітні зрушення в системі духовного життя західноукраїнських земель та особливості організації музейної справи на Рівненщині після введення радянських військ до нашого міста. Додадуть вони чимало нового й у вивченні соціально-психологічних і політичних аспектів радянизації цих територій та допоможуть затвердити у свідомості населення думку про роль національно спрямованих об'єднань напередодні війни. Взагалі фонди цього музею зберігають чимало фактично невідомого матеріалу стосовно культурної творчості представників ОУН-УПА на Волині (принаймні, найменш вивчену їхню періодичну пресу за 1943-1955 рр.), згадані вже рештки бібліотеки правителів Рівного у XIX столітті - князів Любомирських. Є тут і невідомі науковцям документи, підготовлені у другій половині XX століття і передані сюди Інститутом дослідів Волині (Блумінгтон, Канада) стосовно української бібліографії XVII-XVIII століть, системи організації економічної діяльності населення в краї (укладені керівником цього закладу Максимом Бойком), окремі мистецтвознавчі часописи еміграційних осередків українців США та Канади («Нотатки з мистецтва»), колекція грамплатівок тощо. Окрему сторінку фондів складають і матеріали, пов'язані із життєдіяльністю згаданих вже В.Г.Короленка, М.І.Костомарова та ін., що також чекають на свого дослідника.

Отож обробка та введення аналізованих, як і їм подібних, матеріалів до наукового обігу дозволить швидше відновити історичну пам'ять нашого народу, значною мірою сприятиме підвищенню його політичної культури, а також допоможе уникати прикрих помилок у подальшій розбудові молоді держави.

На часі також і створення загального повного каталогу матеріалів Рівненського обласного державного архіву другої половини XX століття (як й інших архівних установ Західної України), що надасть можливість науковцям швидше та якісніше вивчати сторінки історико-культурної спадщини, особливо найменш дослідженого XX століття і не повторити помилок минулого [12]. Стане це й у нагоді для завершення фундаментальної праці, розпочатої декілька років тому видавництвом «Наукова думка» і спрямованої на створення багатотомної історії української культури.

Список використаної літератури

1. Відділ освіти виконавчого комітету Ровенської обласної Ради депутатів трудящих // ДАРО, ф. Р - 2, 1322 од. зб., 1939-1941, 1945-1960 рр.
2. Відділ народної освіти Виконавчого комітету Ровенської міської Ради депутатів трудящих // ДАРО, ф. р - 329, 293 од. зб., 1939-1941 рр., 1944-1959 рр.
3. Ровенський державний педагогічний інститут // ДАРО, ф. Р - 479, 332 од. зб., 1914-1961 рр.
4. Ровенський обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів // ДАРО, ф. Р.-601, 157 од. зб., 1944-1952 рр.

5. Управління культури виконкому Рівненської обласної Ради депутатів трудящих // ДАРО, ф. Р - 478, 463 од. зб., 1953-1961 рр.
6. Відділ у справах мистецтв виконкому Рівненської обласної ради депутатів трудящих // ДАРО, ф. р - 84, 197 од. зб., 1939-1941 рр.
7. Рівненське обласне управління кінофікації і кінопрокату // ДАРО, ф. Р. - 190, 293 од. зб., 1939-1962 рр.
8. Рівненський обласний комітет радіомовлення і телебачення // ДАРО, ф. Р. - 445, 144 од. зб., 1944-1963 рр.
9. Рівненський обласний Будинок народної творчості // ДАРО, ф. Р. - 597, 144 од. зб., 1945-1960 рр.
10. Рівненська обласна філармонія // ДАРО, ф. Р. - 484, 99 од. зб., 1944-1965 рр.
11. Рівненське обласне лекційне бюро // ДАРО, ф. Р. - 538, 111 од. зб., 1944-1957 рр. 31. Див.: Добірку статей під загальною рубрикою «Глобалізація - наслідки для України» // Освіта і управління. - 2004. - №2. - Т.7. - С.9-59.
12. Пономарьова Т.О. Світла особистість імперії темряви: В.Г.Короленко на Рівненщині: джерела, літературні дослідження та краєзнавчі нариси / Т.О.Пономарьова. – Рівне, 2010. – 304 с.
Стаття надійшла до редакції 5.09.2011р.

V. G. Vytkaľov

CULTURAL PRACTICE VOLYN REGION IN THE ARCHIVAL DOCUMENTS AND MATERIALS: RETROSPECTIVE

In the article the separate (mainly culturological aspiration) funds of the regional archive Rivne state (RARS) and possibility of their use are analysed in further scientific activity

Key word: archive, historical sight, Rivne state.

УДК 008.477

В. Г. Виткалов, С. В. Виткалов

**ОХОРОНА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ПРОГРАМАХ
ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ**

Розглянуто цільові обласні Програми збереження національної культурної спадщини у Рівненській області.

Ключові слова: національна культурна спадщина, програма, Рівненщина, мистецтво.

У міру просування людської цивілізації в сучасному прсторі, все більше вивільнятиметься вільного часу для самовдосконалення людини; тож сфера туристичної індустрії об'єктивно буде розширюватися, як буде зростати й зацікавлення людини культурно-мистецькою спадщиною, посилюватися її інтерес до міжкультурних контактів. Отже, актуалізується питання охорони культурної спадщини, яка в сучасних умовах все більше виступатиме об'єднуючим чинником народів та значним фінансовим джерелом існування держави.

Одним із першочергових завдань в Україні у цій сфері є створення сучасної законодавчої бази, її розвиток та гармонізація у відповідності до вимог європейського законодавства. Нині в республіці діє понад 100 нормативних актів, що формують відповідне правове поле охорони пам'яток історії та культури.

Серед здобутків у цій сфері останнім часом – прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Маріупольський державний університет

ВІСНИК
МАРИУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ФІЛОСОФІЯ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ
ВИПУСК 2

Головний редактор чл.-кор. НАПН України, д.політ.наук., проф. К. В. Балабанов

Редакційна колегія серії:

Відповідальний редактор – д.культурології, проф. Ю. С. Сабадаш
Заступник відповідального редактора – к.мист., доц. Г. І. Батичко
Відповідальний секретар – к.і.н., доц. Ю. В. Рябуха

Засновник Маріупольський державний університет
87500, м.Маріуполь, пр.Будівельників 129а
тел.: (0629)52-99-46, e-mail: mggu_kafedra_kid@mail.ru

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ № 17804-6654Р від 24.05.2011)
Тираж 100 примірників. Замовлення №469.2

Видавець МФ ТОВ «Друкарня "Новий світ"»
87510, м.Маріуполь, вул.Красномаякська, 2; тел.: (0629)41-35-13
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №1792 від 20.05.2004

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів
Редакція не несе відповідальності за авторський стиль статей